

Over een tijdschrift en een hoofdredacteur

Het tijdschrift

In januari 1974 verscheen het eerste nummer van de zestiende jaargang van het Tijdschrift voor Psychiatrie in een geheel nieuwe vorm en opzet. De Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie was het jaar daarvoor opgeheven, de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie was in december 1973 opgericht, en op de huishoudelijke vergadering van 15-12-1973 was besloten dat het Tijdschrift voor Psychiatrie zou gaan fungeren als publikatiemedium voor de leden van de Vereniging voor Psychiatrie en de Vereniging van Vlaamse Zenuwartsen. Alle verenigingsleden zouden het blad automatisch ontvangen. Het tijdschrift zou overigens niet een blad voor psychiaters moeten worden, maar een blad voor en over psychiatrie, dus verwacht werd dat vele niet-psychiaters er zich op zouden abonneren.

Het redactioneel voor dat eerste nummer-nieuwe-opzet werd geschreven door de nieuwe hoofdredacteur dr. P.J. Jongerius, die bij zijn redactionele activiteiten zou worden bijgestaan door prof. dr. R.A. Pierloot als plaatsvervangend hoofdredacteur en collegae Van Anandel, Ten Brink, Groen, Marlet en Smits als redacteurs. Jongerius gaf in zijn redactioneel kort weer welk redactioneel beleid hem bij de nieuwe opzet voor ogen stond. In plaats van een samenstelling van de redactie op basis van evenredige (bestuurlijke) vertegenwoordiging zou worden gestreefd naar een redactiefactie, die een overzicht over en deskundige beoordeling van de diverse deelgebieden van de psychiatrie garandeerde. Nog geen half jaar later werd de redactie dan ook sterk uitgebreid, met de collegae Beyaert, Eykman, Limpens, Nijs en Van Praag. Elk redactielid zou de aangeboden artikelen op een eigen deelgebied van de psychiatrie vakinhoudelijk beoordelen.

Terugblikkend op 'zijn' eerste jaargang kon Jongerius in december 1974 tevreden constateren dat de gepubliceerde artikelen veel verschil-

lende aspecten van de psychiatrie hadden belicht, en dat daarnaast het feit dat de (klinische) psychiatrie sterk in beweging was, veel aandacht had gekregen. Deze beide tendensen hebben zich de volle zeventien jaren waarin Jongerius de hoofdredactie van ons tijdschrift heeft gevoerd, voortgezet. Toen ik bij de voorbereiding van deze speciale editie de redactionelen van de ruim tweehonderd afleveringen van die jaren nog eens doorlas, raakte ik onder de indruk van de enorme verscheidenheid aan onderwerpen waarmee psychiaters zich vanuit hun vakgebied bemoeien. Binnen enkele jaren verschenen er themanummers over ecologie (april 1975), de vrouwelijke seksualiteit (maart 1976), een PAAZ-nummer (april 1977), autistische kinderen (juli/augustus 1977). Onvermijdelijk zijn vele artikelen uit die jaren inmiddels allang weer achterhaald; ons vak ontwikkelt zich snel. De aardige gewoonte van de redactie, om sinds 1979 elk redactielid bij toerbeurt een redactioneel te laten schrijven (waarbij de meesten de kans aangrijpen om voor wat betreft hun eigen deelgebied hun zorgen en ergernissen over ontwikkelingen in de psychiatrie, opmerkelijke tendensen of verheugende gebeurtenissen te bespreken), maakt lezing van al die redactionelen uiterst boeiend. Ze zouden eens gebundeld moeten worden uitgegeven, voor wie belangstelling heeft in de geschiedenis van de psychiatrie in Nederland. Wat wat komt er niet allemaal aan bod, in die redactionelen? De relatie psychiatrie-psychotherapie, met al haar haken en ogen, de opleiding tot psychiater, diagnostiek en classificatie, juridische aspecten van de psychiatrie, allerlei controversen (Wel of niet elektroshock? Een biologische of een psychodynamische benadering? Psychiatrie of antipsychiatrie? Is de psychiater een gewone hulpverlener of een met een zeer specifieke, belangrijke 'want' medische, deskundigheid? Wat moet de plaats, de identiteit van de psychiater zijn in de snel veranderende wereld van de hulpverlening?).

Geen wonder, al die controversen, met zoveel aspecten van ons vak, al die verschillende invalshoeken, en (laten we eerlijk zijn) zoveel heilige huisjes. Geen wonder dus ook, dat er altijd wel een groepje lezers ontevreden is over het relatief grote, c.q. kleine aandeel dat klinische psychotherapie, beschouwende artikelen, research, opleidingsaspecten, de geschiedenis van de psychiatrie, de biologische psychiatrie enz. enz. kregen en krijgen in ons tijdschrift. Gemopperd zal er in de lage landen altijd wel worden, maar verreweg de meesten zijn erg tevreden met de opzet. Vanaf het begin breidde het aantal abonnees zich gestaag uit, kopij stroomde binnen, dus ook het aantal redactionele bladzijden is sinds dat begin, zeventien jaar geleden, aanzienlijk toegenomen.

De hoofdredacteur

Eykman gaf in zijn redactioneel van januari 1981 een helder overzicht van het proces dat leidt tot het verschijnen van een exemplaar van het Tijdschrift voor Psychiatrie:

'Terwijl u dit leest', (schreef hij in november 1980) 'zijn wij bezig met de correctie van de drukproef van het februari-nummer en met het zetklaar maken van de kopij voor het maart-nummer, terwijl de samenstelling van het april-nummer onderwerp van bespreking is op de maandelijkse vergadering van de kernredactie. Intussen zet een aantal redacteurs zich aan een nauwgezette en systematische beoordeling van ingezonden artikelen, terwijl elders in de lage landen auteurs bezig zijn om de door de redactie geleverde kritiek en suggesties voor veranderingen te verwerken in hun bijdragen.'

Zoals Jongerius in meerdere redactionelen heeft gesteld: publiceren is een kunst; het volstaat niet een mooi idee te hebben. Goede lezingen moeten vaak fors herschreven worden om goede artikelen op te kunnen leveren. De redactie adviseert veel liever een artikel te herschrijven dan het domweg af te wijzen, en als een auteur de moeite neemt meer tijd te steken in zijn bijdrage dan hij aanvankelijk had verwacht (en de krenking van zijn narcisme aankan, dat zijn geesteskind niet met gebul is ontvangen), is er een behoorlijk grote kans op acceptatie. Elke redacteur doet zijn best zo constructief mogelijk te zijn in zijn kritiek. Al jaren worden aangeboden artikelen niet meer alleen gelezen door de redacteur over wiens deelgebied de bijdrage handelt, maar ook door een ander, die het beoordeelt op leesbaarheid. En wanneer die twee het niet eens kunnen worden over afwijzing, herschrijving of plaatsing, leest een van de kernredactieleden het artikel nog eens, voor een eindoordeel. Eigenlijk is er maar één lid van de redactie dat nooit uitmaakt of een artikel wel of niet geplaatst zal worden: de hoofdredacteur.

Wat heeft Jongerius dan al die tijd gedaan? Een redactie leiden. Redacteurs zijn de afgelopen zeventien jaren gekomen en weer vertrokken, maar over het geheel genomen is de samenstelling van de redactie opmerkelijk stabiel geweest. Dat zegt iets over de leider van deze groep mensen die, allemaal met overvolle werkweken, dit redactionele werk zonder vergoeding erbij moeten doen. Hoe gemakkelijk kan iemand dan niet een keer een te beoordelen artikel te lang laten liggen, ook al weet hij dat de auteur in spanning zit te wachten op de uitslag? Hoe gemakkelijk kan iemand niet beslissen dat een van de vele andere vergaderingen die bij zijn werk horen, voorrang moeten hebben boven een redactievergadering? Ik ben ruim een jaar geleden tot de redactie toegetreden, en in die periode heb ik Jongerius' typische stijl van leiding geven weer meegemaakt – zoals al eerder in allerlei andere situaties. Ontspannen als dat kon, grondig in de voorbereiding van de vergaderingen, zakelijk in het leiden ervan, en behoorlijk stevig als het een enkele keer eens nodig was.

Het hierboven geschetste beoordelingsproces is er een van vele stappen. Als daar niet een helder bewakingsapparaat achter zit raken er artikelen weg, worden er stappen vergeten of dubbel gedaan, duurt de

procedure nog langer dan nu eenmaal onvermijdelijk is. Dat is wat Jongerius gedaan heeft. De boel bewaken, zonder als een waakhond op iedereen te zitten letten. Hij heeft een goed sluitend administratief systeem opgezet, samen met zijn vrouw Gerritje, die de administratie voor het tijdschrift deed. Een vlotte machinerie, die zijn opvolger zo kan overnemen. Er zit natuurlijk meer vast aan het werk van een hoofdredacteur: hij is de aanspreekbare persoon als er zaken fout lopen, hij is de verbindingspersoon met het bestuur van de stichting die het tijdschrift uitgeeft, hij vertegenwoordigt het gezicht van de redactie in de contacten met allerlei instanties. Maar voor het eigenlijke werk waar het tijdschrift voor staat, is het organiseren en bewaken van de redactionele werkzaamheden het belangrijkste. Niet eenvoudig om dat zeventien jaar lang goed en toch ontspannen, prettig en collegiaal te blijven doen, en dat is Jongerius gelukt. Bestuur en kernredactie vonden het dan ook vanzelfsprekend onze scheidende hoofdredacteur iets aan te bieden dat van blijvende aard zou zijn, en sterk gebonden aan ons Tijdschrift. Een *Editio Amicorum*, uit te brengen als extra uitgave van het Tijdschrift voor Psychiatrie, lag dus voor de hand. Een verbindend thema was snel gevonden: de psychiatrie en haar grensgebieden.

Jongerius heeft zelf vaak gezegd dat de psychiatrie zowat elk aspect van het menselijk functioneren raakt en als dat al niet voor het vak psychiatrie opgaat, dan toch zeker voor veel beoefenaars van dat vak. Wanneer ik mensen die een opleiding tot psychiater willen beginnen, vraag wat hen zo trekt in dit specialisme, zeggen zij vaak dat ze erg nieuwsgierig zijn, en dat in de psychiatrie die nieuwsgierigheid goed aan haar trekken kan komen. Beter dan in andere medische specialismen? De verscheidenheid aan onderwerpen die de afgelopen zeventien jaar in het Tijdschrift voor Psychiatrie behandeld zijn, is in elk geval veel groter dan in een tijdschrift voor gynaecologie of dermatologie!

Ook in deze *Editio Amicorum* wordt dat geïllustreerd. Acht collega's die kortere of langere tijd, in het verleden of tot op dit moment, met Jongerius als hoofdredacteur aan ons tijdschrift hebben gewerkt, komen hierin aan het woord. Zij houden zich bezig met de geschiedenis van ons vak (Vandereycken), met diagnostiek en classificatie in de psychiatrie (Van Tilburg), met de psychoanalyse (Van Eck), maar ook met criminaliteit (Beyaert), met catastrofes in allerlei delen van de wereld (Giel), met literatuur (Pierloot) en toneel (Groen), en op een creatieve manier met zichzelf (Eykman).

Piet Jongerius is zelf in bijzonder veel zaken geïnteresseerd. Of dat hem nu een 'typische psychiater' maakt of gewoon een erg nieuwsgierig mens, wil ik hier in het midden laten. Hem zal de samenstelling van deze bundel in elk geval veel plezier doen. De redactie van ons tijdschrift hoopt dat ook de andere lezers deze reeks artikelen over 'psychiatrie en haar grensgebieden' met genoegen zullen lezen.